

"אוהבים אותך יוסי"

מסה על אפסות היחיד ועל נשגבותו – חלק ראשון

יאיר דרייפוס

הרב יאיר דרייפוס הוא ראש ישיבת "שיח יצחק".

המבנה הקהילתי לבדו אינו יכול להיות מענה עמוק לניכור שבחיים המודרניים, לאובדן האמון שלנו בעצמנו, להרגשת חוסר הטעם שבקיום. הכמיהה של האדם להיחלץ מלבדיותו תיענה רק בעזרת שינוי תודעתי עמוק של שדה השיח האנושי. דרושה פניית נפש אחרת, גבוהה, שתאפשר לנו להשיב את החיות והאינטימיות לחיינו

הקדמה - בין "בדידות" ובין "לבדיות"

התחדשות ממשית בסוגיית מקומו של היחיד בחברה-בקהילה, שאלות של העצמת האגו לעומת הצנעתו וביטולו בכלל וכיו"ב - מחייבות, לפחות מבחינתי, שינוי בשפה מחד גיסא, ובמקורות היניקה של הדיון מאידך גיסא. דיון תורני אקדמי אינטלקטואלי, או אידאולוגי, בהיר ומשובח ככל שיהיה, לעולם לא יוכל לגעת באמת בתהומות מצוקת הבדידות של הבחור או הבחורה ה"מבואסים", שממתינים שמישהו יתייחס אליהם, אל עולמם, אל תחושותיהם, אל העובדה שהם בעלי חלומות וכיסופים ומאווים; שמישהו "יספור אותם", לא יתייחס אליהם כאל אוויר, שקופים, נפקדים-נעדרים.

ידועה ההבחנה בין "בדידות" ובין "לבדיות". מקורה של הבדידות היא באינסופיות של הסובייקט האנושי. זוהי בדידות מטפיזית מעצם הווייתה, לעומת ה"לבדיות", שמשקפת ניכור חברתי. האדם הבודד אינו מנוכר לסביבתו. להפך, הוא עשוי להאיר פנים, להיות בעמדה של "פנייה", לב טוב, אכפתית ומעורבות, קלילות ושובבות. הוא אינו שוקע בעצמו. בדידותו היא רשות היחיד שבה הוא נוגע במחוזות הסתומים בדמותו. שם הוא חווה את המסתורין שבדמותו, ושם הוא נוגע בקסום, באינסופי, בעמוק-עמוק מי ימצאנו. משם היצירה, הצליל והניגון, התנועה והדומייה, הפראות והאיפוק.

הלבדיות היא ניכור; אובדן האמון של האדם בעצמו. חוסר הטעם בקיומו. "לא טוב היות האדם לבדו". אלו חיים בתחושה שאינני שווה ואינני מוערך. הניכור אינו רק חברתי, אלא מקורו בניכור של האדם לעצמו, למה שהוא. הוא לעולם פוזל למה שאינו. הוא אינו שוכן בדמותו אלא בפנטזיות דמיוניות, לא ממשיות; התודעה מפוזרת. האדם אינו חי את חיייו במובן העמוק של האמונה, כלומר שנפשו ונשמתו הן מרכבה לשכינה במובן המאוד ממשי - שיש לו נוכחות ממשית ייחודית, שממלאת אותו שמחה, יצירה וחשק, מעצם היותו.

רוב בני האדם חיים לבד. זרוקים. גם כאלה שתפגוש בעבודה, באוטובוס, בשיבה, באולפנה, בבית הכנסת או בבית המדרש, באקדמיה, או סתם כך ברחוב. גם אלה ששייכים לחברה ואף טוב להם במה שעושים, משוועים לרובד עמוק הרבה יותר של "יציאה לאור". יצר ההישרדות מדרדר את כולנו להנמכת ציפיות מעצמנו, מבני אדם, מהסיכוי לגאולה במובן המלא, גם כיחידים ובוודאי כחברה. איבדנו את האמון באדם, באנושיות. יש לכך רקע רחב וסיבות רבות; חלקן ייחודיות לדור שלנו, ומקורן בהלכי הרוח והנפש של הדורות האחרונים, וחלקן התקיימו לאורך תולדות האדם בכלל.

בספרי הסוד מתוארת ההתרחשות המשיחית כמעבר מ"זיהרא דמשה" - האור של התורה, ל"זיהרא דאדם קדמון" - האור של האנושיות. בשפה שונה: מעבר מ"עץ הדעת" - המודעות העצמית, הרפלקסיה, אובדן התמימות, ל"עץ החיים" - למציאות של ניסיות, פלאיות, השתאות, התמרת חומרי הקיום, כיסופים, נבואה, תורת ארץ ישראל. בעלי הסוד לימדו שבימי המשיח תתבטל ההיררכיה בין רב לתלמיד, וההעצמה של הסובייקט תהיה המקור של התורה. אלא שההעצמה הזו לא תינק מהלבדיות, מה"אין", מהמלנכוליה, מהשקיעה ומהנבירה במנהרות החושך והכיעור החטטני - מחוזות הקטנות של האגו - אלא אדרבה, היא תינק מהנשגב, מרוח הטוב, מהמיסטי, מהצניעות, ובעיקר מההקשבה העמוקה ל"אחר". מהתמסרות "להוציא אותו לאור" בידיעה שהוא הסיכוי שלי ואני הסיכוי שלו. המהפכה המנטלית של מעבר מ"דעת" ל"חיים", מהנגלה לרזי, מחוכמה לרצון, מהלכה להתענגות - כבר נמצאת בפתחנו.